

Divendres 26

Sessió 1 – 11:15 a 13h

- Marina Requena, Gil-Manuel Hernández, Maria Albert Rodrigo i Emma Gómez Nicolau: *L'impacte de les polítiques culturals en la indústria cultural del País Valencià.*
- Maria Victoria Sànchez i Joaquim Rius: *Hi ha un model Barcelona de Política Cultural? Un anàlisi crític de les polítiques culturals a la ciutat de Barcelona.*
- Joaquim Rius i Matías Zarlenga: *Els clústers culturals de Barcelona. Contribucions de la sociologia a l'anàlisi de les relacions entre l'espai urbà i el sector cultural.*

Sessió 2 – 15 a 16:45h

- Ricardo Klein: *Sobre la desconcentració i descentralització de les polítiques culturals en el territori. El cas d'Uruguai.*
- Luis Garzón: *Cultura, participació i migració: dos grups teatrals colombians a Europa.*
- Xavier Mas: *La presència de la música clàssica contemporània als auditoris de l'Estat espanyol.*

Dissabte 27

Sessió 3 – 9 a 10:45h

- Joan Pecourt: *Las condiciones sociales del activismo digital: el caso de Anonymous.*
- Renato Mauricio: *Décollage.*
- Heura Posada: *El reality neoliberal com a dispositiu fotogràfic.*

Sessió 1: Divendres 26 d'11:15 a 13h

L'impacte de les polítiques culturals en la indústria cultural del País Valencià

Marina Requena, Gil-Manuel Hernández i Marti, Maria Albert Rodrigo, Emma Gómez Nicolau
marinarequena@gmail.com

La comunicació que presentem n'és una part d'una recerca sobre el sistema autonòmic cultural valencià, tot atenent a tres elements: la seva estructura bàsica, les relacions normatives i de finançament i les relacions de comunicació i influència entre els seus components. Mitjançant entrevistes semiestructurades a tècnics i polítics culturals de tots els nivells de l'administració pública, membres d'associacions culturals i de professionals de la cultura, de fundacions d'obra social i de gent vinculada a la indústria cultural, s'ha pogut constatar que les polítiques culturals al País Valencià han tingut com a teló de fons un conflicte identitari que s'arresta des del començament de la Transició democràtica.

En aquest context analitzem com és i en quin estat es troba la Indústria Cultural al País Valencia en funció de l'impacte dels trets fonamentals que caracteritzen les polítiques culturals valencianes. Mitjançant diferents bases de dades i treballs quantitius desenvolupats per associacions de professionals junts amb els discursos obtinguts a les entrevistes s'investiga quina evolució ha tingut cadascun dels sectors que compon la indústria cultural valenciana: música, arts escèniques, arts visuals i el sector del llibre.

Es conclou que el fet que la major part de la Indústria Cultural valenciana s'haja posicionat en el camp de les forces progressistes, dins el marc del conflicte identitari, li ha suposat una clara estigmatització, que ha afavorit que es trobe en una situació de gran debilitat. Això no obstant, ha pogut sobreviure, i al respecte es planteja la hipòtesis de que aquest fet siga degut tant a l'existència d'un fort teixit associatiu— cultural i de professionals de la cultura— capaç d'estendre lligams cooperatius entre sí, com al fet que aquest teixit estaria cobrint les funcions que dinamització cultural que hauria d'acomplir la administració pública.

Hi ha un model Barcelona de Política Cultural? Un anàlisi crític de les polítiques culturals a la ciutat de Barcelona

Maria Victoria Sánchez Belando, Joaquim Rius Ulldemolins
victoriasanchez@ub.edu

L'anomenat Model Barcelona ha estat interpretat com un cas exitós de desenvolupament urbà de vessant cultural (Subirós, 1998; Subirós, 1999), malgrat que se n'ha destacat les incoherències (Blakeley, 2005; Blanco, 2009) o la seva deriva mercantilista (Degen & García, 2012; Degen & García, 2012). No obstant, la política cultural barcelonina ha estat poc analitzada, malgrat ser clau en l'estratègia de desenvolupament urbà. En tot cas, se sol destacar la seva orientació emprenedora i el propòsit de equilibrar objectius econòmics, socials i culturals (Mascarell, 2005) dins la tensió entre actuacions per posicionar Barcelona en el mercat global i les necessitats culturals i socials locals (García-, 2004; Majoor, 2011). Ens proposem mostrar que les actuacions en matèria cultural en l'anomenat Model Barcelona no es poden identificar només amb un paradigma emprenedor, orientat al mercat i al turisme.

Indubtablement, la cultura com recurs del branding urbà és una tendència creixent. No obstant

això, introduint l'enfocament dels principis d'acció socioeconòmics de Karl Polanyi (2006) trobaríem que al Model Barcelona de polítiques culturals conviuen lògiques de mercat (indústries culturals i creatives o del turisme) però també redistributives (centres cívics, programes de difusió, festivitats) i d'afavorir la reciprocitat, que sorgeix del sector cultural (consells de cultura, plans estratègics, anys temàtics) i fora d'aquest (Centres Culturals de gestió ciutadana). Paral·lelament, l'emergència de nous actors i els canvis d'articulació d'aquests principis condicionen la política cultural més enllà dels propis responsables polítics o el sector artístic, observant-ne tant una instrumentalització (Belfiore, 2004) com una demanda de major participació social (Duxbury & Jeannotte, 2010).

L'especificitat de Barcelona ha estat la voluntat d'equilibrar els tres principis, tot generant un model avançat (Rius, 2005) i internacional (Cherbo & Wyszomirski, 2000). No obstant, dades referents als últims 30 anys, suggereixen certes contradiccions entre discursos i actuacions. Per una banda, respecte dels arguments legitimadors de les polítiques culturals, i de l'altra, del paper i integració de la ciutadania i els artistes, així com dels objectius de sostenibilitat d'aquestes polítiques. A nivell metodològic, recorrem a l'anàlisi documental (documents i memòries) i en entrevistes semiestructurades a informants clau i responsables de la política cultural barcelonina, com del món associatiu.

Els clústers culturals de Barcelona. Contribucions de la sociologia a l'anàlisi de les relacions entre l'espai urbà i el sector cultural

Joaquim Rius, Matías Zarlenga
joaquim.rius@ub.edu

En les últimes dècades nombroses ciutats europees han estat objecte d'una forta inversió en equipament cultural i polítiques de foment per al desenvolupament d'empreses i institucions que es caracteritzen per la generació de béns i serveis amb una forta connotació simbòlica (Evans, 2001; Landry & Bianchini, 1995; Scott, 1999).

Dins d'aquest tipus d'estratègies i polítiques es poden distingir dues clares orientacions: (1) Les que tenen com a meta el desenvolupament de sectors econòmics vinculat a la producció de béns culturals a partir del foment d'activitats vinculades a les anomenades indústries culturals o creatives (cinema, ràdio, televisió), al disseny (web, tèxtil, gràfic, industrial), la moda, la publicitat, la fotografia i l'arquitectura. (2) Les que tenen finalitat generar serveis culturals per l'atractiu turístic a través de la recuperació del patrimoni existent dels centres urbans (regeneració urbana), la creació d'institucions i equipaments culturals (com museus i centres culturals), l'organització d'esdeveniments, etc. Aquests dos tipus d'estratègies tenen una inscripció urbana específica caracteritzada per la concentració d'empreses, institucions i agents en els anomenats clúster o districtes culturals.

L'anàlisi de la dinàmica territorial de la cultura, i en particular la seva tendència a la clusterització, s'ha convertit en l'última dècada en un objecte d'estudi que atreu l'atenció de les diverses disciplines de les ciències socials (Krätke, 2011; Montgomery, 2003; Scott, 2010). Aquesta atenció ha anat en augment en la mesura que creixia l'interès pels serveis culturals i les indústries creatives com a factor per al desenvolupament socioeconòmic i la regeneració urbana. No obstant això, exceptuant alguns casos (Comunian, 2011; Krätke, 2011), aquests treballs no problematitzen la diferència entre diferents tipus de clúster culturals ni atenen les dinàmiques socioculturals que s'hi desenvolupen.

Dins d'aquest marc, aquesta proposta té per objectiu analitzar, des d'una perspectiva sociològica, els clúster culturals a partir de posar en correlació els diferents tipus de relació que s'estableix entre les interaccions-relacions socials i el context urbà on s'inscriu el clúster. Per aquesta

finalitat es construirà una nova tipologia de clústers culturals prenent com a cas la ciutat de Barcelona i assenyalant les diferències entre ells pel que fa a les dinàmiques d'interacció i el sentit de l'acció social que dels individus que formen part d'ells.

En aquest sentit, diferenciem tres tipus de clúster culturals a la ciutat de Barcelona d'acord a les diferents dinàmiques socioculturals i tipus d'associació que hi predominen. Així trobem: (1) El clúster cultural com dinàmica comunitària: són els clúster de creadors, on predominen llaços comunitaris (basats en un sentiment de pertinença comú) i relacions de creació no formalitzades. (2) El clúster cultural com a associació orientada al mercat: són els clúster de producció i / o consum cultural, on predomina una cultura professional compartida i / o interessos comuns basats en projectes més o menys flexibles. (3) El clúster cultural com a organització burocràtica: són els clúster d'institucions culturals, les seves dinàmiques d'interacció apareixen condicionades pel sistema de la política cultural, el sistema de relacions entre les administracions culturals, els patrons d'interacció entre responsables polítics i directius de les institucions culturals i la cultura de relació entre el sector públic-sector privat.

Sessió 2: Divendres 26 de 15 a 16h

Sobre la desconcentració i descentralització de les polítiques culturals en el territori. El cas d'Uruguai

Ricardo Klein

rklein@fcs.edu.uy

La presente exposición busca aproximarse al análisis del proceso de institucionalización de las Políticas Culturales en el primer gobierno de izquierda en el Uruguay (2004-2009), más precisamente en lo que refiere a la problematización sobre la generación e implementación de dichas políticas desde un marco territorial. En este sentido, se busca responder interrogantes tales como el papel que juega la construcción de Políticas Culturales desde un ámbito local, en cuanto desconcentración y descentralización de la política cultural en el territorio. El territorio es un elemento clave, real y necesario hacia el desarrollo e institucionalidad de PPCC estatales. Es en este donde se materializa y expresa la relación entre espacio físico y sus habitantes. Se entiende el territorio como espacio expresivo de la vida cotidiana de quienes habitan en él. Es así pues, no sólo se reconoce como un espacio físico determinado, sino que involucra los componentes objetivos y subjetivos de los individuos que forman parte de dicho territorio, y que desarrollan su participación en espacios locales con instituciones públicas, privadas y/o de la sociedad civil. En este sentido, reconocer sus implicancias y sus características significará dar reconocimiento a las necesidades y demandas de los individuos que de ese territorio surja.

Tomar el territorio como una síntesis entre construcción de vida cotidiana y desarrollo de las estructuras sociales en espacios locales permite comprender el complejo entramado social que allí se construye, dando a entender distintos procesos (sociales, culturales, económicos) que de este se desprenden.

Por otra parte, la institucionalidad cultural viene modificándose en las últimas décadas con procesos que han ido alterando y profundizando diversos campos de la cultura. Por ejemplo, el desarrollo de las industrias creativas, el papel protagónico de las nuevas tecnologías (acceso y uso de Internet por ejemplo) o el acrecentamiento de artes subalternas -en algunos casos invisibles por el arte hegemónico- como el arte callejero en los espacios urbanos de la ciudad. Es así pues, que las formas de gestión de la cultura se fueron modificando, generando procesos movilizantes para el establecimiento y desarrollo de las PPCC.

Cultura, participació i migració: dos grups teatrals colombians a Europa

Luis Garzón Guillén

luis.garzon@e-campus.uab.cat

El present treball examina la relació entre cultura, participació e immigració a partir del cas de dues companyies teatrals colombianes (una d'elles procedent de la ciutat de Cali i l'altre de la ciutat de Pereira) i dels viatges d'anada i retorn (migracions) de dos dels seus fundadors. Per una part, analitzem quines van ser les condicions estructurals del país d'origen que van portar membres dels dos grups teatrals a patir persecució política a Colòmbia i per l'altra com va ser la experiència migratòria d'aquestes persones a Catalunya en un cas i a Extremadura en un altre. El nostre punt de partida teòric és la teoria dels camps i els capitals del sociòleg Pierre Bourdieu. Examinem per tant com el capital cultural i la posició en l'espai social dels nostres entrevistats van condicionar tant la seva experiència d'emigració/exili com la immigració a la península ibèrica. Examinem també com l'acció cultural d'ambdós grups teatrals es va veure condicionada per aquestes experiències migratòries. La nostra ponència mostrarà com la migració i el desplaçament ha contribuït a configurar el capital cultural i la participació ciutadana d'aquestes persones i dels dos grups teatrals.

La presència de la música clàssica contemporània als auditoris de l'Estat espanyol

Xavier Más i Sempere

mas.sempere@gmail.com

La música clàssica contemporània és un fenomen que, tot i no haver-se acabat de definir ni delimitar, ja porta més d'un segle de desenvolupament. Alhora, en la nostra societat contemporània, els auditoris són, encara, les institucions encarregades d'establir i gestionar el repertori. Finalment, la música clàssica contemporània encara es troba òrfena, al nostre país, d'estudis que l'analitzen profundament des del prisma sociològic i antropològic. Unes investigacions que hauran de servir per comprovar a quina construcció social de la realitat contribueix amb el seu desenvolupament.

Per tal d'esbrinar la programació de la música del nostre temps i copsar els efectes que puga estar tenint la depressió econòmica que patim en els darrers anys –en uns dissenys més o menys conservadors–, hem investigat quina és la presència d'aquesta música al llarg de les tres darreres temporades (2010-2011, 2011-2012 i 2012-2013). Els auditoris investigats són:

- Auditorio de Galicia (Santiago de Compostela)
- Palacio de congresos y de la música (Bilbo)
- L'Auditori (Barcelona)
- Auditorio Nacional de Música (Madrid)
- Teatro Municipal de Madrid (Madrid)
- Palau de la Música i Congressos (València)
- Teatro de la Maestranza (Sevilla)
- Auditorio de Tenerife (Tenerife)

La nostra recerca se centra en els programes d'abonament general que, habitualment, s'encarreguen d'interpretar les orquestres residents de cada sala. Amb aquests resultats, estem en disposició de presentar una fotografia fixa de la situació de la música clàssica contemporània als auditoris de l'estat. I podem copsar fins a quin punt l'evolució econòmica negativa dels darrers tres anys pot haver modificat els patrons de programació dels auditoris.

Sessió 3: Dissabte 27 de 9 a 10:45h

Las condiciones sociales del activismo digital: el caso de Anonymous

Juan Pecourt

juan.pecourt@uv.es

Actualmente, el desarrollo de la información y la comunicación posibilita la aparición de movimientos sociales y expresiones culturales que funcionan de acuerdo a lógicas novedosas y sorprendentes, rompiendo tendencias que han predominado en las sociedades modernas del siglo XX. En el ámbito de la esfera pública se observa la pérdida de influencia de los medios de comunicación centralizados (prensa, cine, televisión) basados en la concentración de recursos, el control jerárquico y la comercialización, dirigidos a públicos pasivos e indiferenciados, y la aparición de nuevas formas de producción simbólica y de comunicación en Internet, basadas en la descentralización y la horizontalidad, generadoras de comunidades activas y multitudinarias que se dedican a la producción cooperativa e interconectada. Mientras que los medios tradicionales se encontraban constreñidos por el Estado-nación, los nuevos medios sociales tienen, en muchos casos, un alcance global.

La presente comunicación pretende situar el movimiento Anonymous en relación con estas nuevas corrientes. Anonymous comparte muchas de las características de los nuevos movimientos sociales surgidos de la sociedad-red. Se trata de un movimiento multiforme y descentralizado, que se transforma vertiginosamente para adaptarse a las nuevas circunstancias sociales. Heredero de la cultura hacker que se desarrolla, a partir de los años 70, a la sombra de la revolución informática y comunicativa, defiende la autonomía del mundo digital (online) frente a los poderes que controlan el mundo físico (offline), como los Estados, las multinacionales y los grupos de comunicación.

Anonymous defiende los principios que se han difundido en ámbitos especializados del mundo digital, como la descentralización, la ausencia de jerarquías y liderazgos, la exigencia de libertad y la ausencia de censura, el trabajo colaborativo en red, la experimentación abierta y desenfadada. Al mismo tiempo, ha desarrollado nuevas formas de activismo político destinadas a defender estos principios en la esfera pública digital y global, basadas en el espectáculo mediático, el anonimato, la ausencia de liderazgos, las acciones coordinadas y múltiples, la utilización de técnicas hacker, etc., que están abriendo nuevos horizontes y prefiguran conflictos y tensiones que posiblemente se mantendrán, e incluso intensificarán, en el futuro próximo.

Décollage

Renato Mauricio Fumero

renatomfumero@gmail.com

La cuestión de los límites ha sido un lugar de exploración particularmente desarrollado por las teorías del s. XX. Quizás sea, incluso, el rasgo más distintivo que tengamos para identificar al pensamiento del siglo pasado.

En este trabajo nos proponemos, tomando como base desarrollos de la socio-antropología económica reciente, exponer la noción de “economía” en sus fronteras de indecidibilidad para, desde allí, proponer un abordaje a la producción artística contemporánea. La primera parte del trabajo se orientará a exponer un concepto de “economía” alternativo al imperante. Este concepto se asienta en la problematización del vínculo que los hombres mantienen con las cosas, como una de dimensión fundamental de la existencia. El análisis de la noción de “valor” ofrecerá la vía de acceso para alcanzar una posición crítica respecto de los modos de producción de valor artístico actuales. De este modo, se conseguirá poner en suspenso la censura al “mercado” con que los teóricos del arte a un tiempo desdeñan toda consideración económica y, sin advertirlo, simultáneamente, sacrifican un abordaje estratégico de la materialidad de toda producción simbólica.

La parte final del trabajo se dedicará a analizar algunas obras del arte contemporáneo desde la perspectiva presentada en las secciones precedentes. No se busca realizar descripciones ilustrativas sino exponer las categorías desarrolladas al poder crítico que tienen algunas obras de arte. El resultado afortunado será la obtención de nuevos dispositivos conceptuales con los que operar tanto en el terreno artístico como en el económico.

El *reality* neoliberal com a dispositiu fotogràfic

Heura Posada Pié

heura.posada@gmail.com

Es proposa aquí el desplegament teòric d'una sociologia de la cultura inscrita dins la filosofia crítica que versa sobre la utilització de les imatges tant per part del poder neoliberal. Les imatges s'erigen avui com a instruments al servei de la construcció de l'espai i de la terminologia apta per l'actual règim neoliberal, essent aquest la deriva contemporània que pren el règim polític disciplinari descrit per Michel Foucault. El *reality* visual edifica així una “ficció de la realitat”, un *reality*, on l'economia i la política constitueixen un model monolític disfuncional – que genera vides precàries - per a àmplies capes de la població del que, no obstant, sembla impossible dissidir. El constant bombardeig i superposició d'imatges amb una ideologia consumista i ciutadana de caràcter passiu pretenen, fonamentalment, el manteniment i la consolidació de l'ordre vigent. Aquest desplegament de tècniques de govern disciplinàries, que demoninarem dispositiu fotogràfic neoliberal, pot ser analitzat de forma crítica a partir dels conceptes d'al·legoria de Walter Benjamin i de biopolítica de Michel Foucault. Ambdós pensadors post-marxistes, analitzen i alhora permeten dotar el pensament de la ciutadania contemporània d'eines teòriques per a l'edificació d'alternatives polítiques i socials, a partir del disseny de contraimatges o contraficcions prou fortes i fonamentades com per suposar una amenaça per a l'hegemonia cultural neoliberal, que es desplega també com un dispositiu fotogràfic que advé com l'únic model, com a mera realitat. El terme *reality* és emprat aquí per tal de descriure un escenari on la fotografia és una tècnica de govern de l'espai polític que impedeix l'accés a certs col·lectius i individus a la presa de decisions col·lectiva. Així doncs, la reappropriació de la fotografia (en la construcció de contra-al·legories) per part dels col·lectius exclosos de la política convencional i per part dels moviments socials antineoliberals, crítics o antiglobalitzadors (que s'han vingut classificant dins el paraigua de la noció d'altermunisme) suposa una potent via de desplaçament dels termes en què el règim disciplinari encapsula una retòrica política de caràcter passiu. Una paròdia performàtica (Austin, Butler) de les fronteres lligada a la concepció d'una nova comunitat política pot servir de contrapoder hegemònic per a la consolidació d'espais de participació i de construcció de formes de viure alternatives que es van gestant als marges de la normativitat política neoliberal.